

Reactie op: Kentering in het denken over mondiale strategieën

Alan Muller betoogt dat er eigenlijk geen sprake is van echte mondialisering. Proximiteit speelt nog steeds een belangrijke rol in de internationaliseringsstrategie van bedrijven en de activiteiten van de meest internationale bedrijven zijn vaak nog sterk geconcentreerd in de thuisregio. Ook is clustervorming om redenen van optimale kennisuitwisseling toch vooral een lokaal verschijnsel, waardoor uiteindelijk het belang van internationale netwerken beperkt is. In het artikel wordt gesuggereerd dat er een grens is aan de internationalisering van bedrijven, aangezien de internationaliseringsgraad van de meest internationale bedrijven stabiel lijkt te blijven. Wel wordt gesteld dat er een toename is van internationalisering van bedrijven die voorheen op de thuishetmarkt gericht waren. Hoewel het artikel zich in deze analyse beperkt tot het bespreken van de internationalisering van de grootste en meest internationale bedrijven, zou er in deze discussie ook aandacht moeten zijn voor de toenemende internationale betrokkenheid van kleinere en nieuwe bedrijven, immers het leeuwendeel van het bedrijfsleven. Enerzijds zijn de barrières voor internationalisering voor deze spelers afgenomen en de transactiekosten van het internationaal zakendoen verminderd door de wereldwijde reductie van handels- en investeringsbarrières en door de technologische ontwikkelingen, onder andere op het gebied van ICT. Anderzijds is in een economie waarin kennis steeds belangrijker is, de rol van dienstenbedrijven, die vaak kleinschalig zijn, van een steeds groter belang en ontstaan internationale niches waar juist kleine en nieuwe bedrijven goed op in kunnen spelen. Mondialisering moet daarom misschien niet zozeer gezocht worden in een verdergaande internationale of wereldwijde betrokkenheid van een bepaalde groep spelers, maar meer in een economie waarin steeds meer actoren, inclusief kleinere en nieuwe bedrijven, volop

deelnemen in internationale markten. Als, ondanks het gegeven dat er mogelijk grenzen zijn aan internationalisering op bedrijfsniveau en proximiteit van belang blijft, wel steeds meer actoren internationaal actief zijn of worden dan zal dit uiteindelijk leiden tot een meer internationale economie waarin niet alleen de grootste bedrijven belangrijke dragers zijn van globalisering. Bovendien, als meer bedrijven internationaliseren zal dit naar verwachting een positieve druk uitoefenen op nog niet geinternationaliseerde bedrijven om buitenlandse activiteiten te gaan ontplooiën. Onderzoek suggereert dat bedrijven eerder geneigd zijn om te internationaliseren als ze worden blootgesteld aan internationalisering van andere economische actoren in hun directe omgeving, waarbij ze bijvoorbeeld via commerciële relaties gebruik kunnen maken van kennis van internationaal actieve bedrijven over specifieke buitenlandse markten of van bestaande distributie- of marketingkanalen van reeds internationaal actieve bedrijven. Kortom, er lijkt eerder sprake te zijn van een verbreding dan van een verdieping van internationalisering. Aan het einde van het artikel wordt gesteld dat er meer aandacht zou moeten zijn voor Nederland als kenniscentrum, waarbij de overheid wordt aangespoord om in te zetten op het scheppen van een klimaat dat hoogwaardige clustervorming bevordert. De auteur suggereert terecht dat het belangrijk is om hier nationaal op in te zetten, omdat bevindingen laten zien dat kennisuitwisseling en *spillovers* vooral plaatsvinden op lokaal niveau. Ook suggereert de auteur dat de inheemse arbeidsmarkt beter zou moeten voldoen aan de vraag naar hoogopgeleide technici. Hier kan aan toegevoegd worden dat het aantrekken van kenniswerkers uit het buitenland een evenzo belangrijke oplossing kan zijn, zeker op de korte termijn, aangezien het gaat om personeel dat in Nederland voorlopig niet voorhanden zal zijn.